

Nemesi Nikoletta:
Kritikai megjegyzések Harold W. Noonan
kontingens azonosságról alkotott koncepciójáról¹

A tárgyak azonosságának szükségszerűségét bizonyítani hivatott Barcan-Kripke-féle érv számos filozófust készítetett a szóban forgó bizonyítás érvényének megkérdőjelezésére. Tanulmányomban a problémakör exponálását követően Harold W. Noonan *de re* kontingens azonosságról alkotott koncepcióját mutatom be, és annak kritikai elemzését nyújtom.

I. A problémakör exponálása

Mint ismeretes, az individuumok azonosságának szükségszerűségét kimutatni hivatott Barcan-Kripke érv² dióhéjban a következő: ha *a* azonos *b*-vel, akkor az

¹ Jelen tanulmány eredeti verziója 2015. május 23-án hangzott el a PPKE-n, az *Ütközéspontok 2.* konferencián. Ezúton szeretném köszönetemet kifejezni Márton Miklósnak, Such Dávidnak és Tózsér Jánosnak a dolgozat korábbi változatához fűzött észrevételeiért.

² Lásd Barcan, Ruth C.: „Identity of Individuals in a Strict Functional Calculus of Second Order”, *The Journal of Symbolic Logic*. 1947, Vol. 12, No. 1, 12, 12–15. Kripke, Saul A.: „Azonosság és szükségszerűség”, ford. Csaba Ferenc, In: Farkas Katalin – Huoranszki Ferenc (szerk.): *Modern metafizikai tanulmányok*. Budapest, Eötvös Kiadó, 2004, 39–68, 39–41; 44. (Angolul lásd pl.: Kripke, Saul A.: „Identity and Necessity”, In: Moore, Adrian William /ed./: *Meaning and Reference*. New York, Oxford University Press. 162–191, 162–164; 167.) Kripke a szóban forgó bizonyítást összekapcsolta a tézissel, hogy a hétköznapi nyelv tulajdonnevei úgynevezett merev jelölők: olyan nevek, amelyek (a mi nyelvhasználatunkban) minden lehetséges világban egyazon tárgyat jelölnek, ahol az adott tárgy létezik – azaz úgy működnek, mint a formális logika individuumnevei. (A merev jelölőkhöz lásd pl. Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségszerűség*. Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 134–135.) E helyütt nem térek ki e tézis értékelésére. Noonan felvetésének bírálatához elegendő annyit feltételeznünk, hogy a Barcan–Kripke érv individuumnevekkel operál, a Noonan példái-ban szereplő nevek pedig individuumnevek. (Ehhez lásd Noonan, Harold W.: *Personal*

önazonosság szükségyszerűsége ($\square a=a$), valamint Leibniz törvénye³ folytán a szükségyszerűen azonos b -vel. Vagyis a tárgyak azonossága nem lehet kontingens – más szavakkal, a *de re* azonossági állítások nem lehetnek esetlegesen igazak.⁴

E tézis egyik legismertebb feltételezett ellenpéldája Gibbardtól⁵ származik: tegyük fel, hogy a „Góliát” terminus egy adott szobrot jelöl, „Agyag_{Góliát}” pedig azt az agyagdarabot, ami Góliátot alkotja. Képzeljük el mármost, hogy Góliát és Agyag_{Góliát} koincidálnak téridőbeli kiterjedésükben. Emiatt hajlamosak lehetünk arra a feltételezésre, hogy Góliát és Agyag_{Góliát} azonosak. Úgy tűnik azonban, hogy vannak modális predikátumok, melyek igazak ugyan Agyag_{Góliát} esetében, ám hamisak Góliát esetében. Agyag_{Góliát}-ot például golyóvá préselhetnék volna, és fennmaradt volna, míg ugyanez nem áll Góliátra. Ám ha Agyag_{Góliát}-ot golyóvá préselték volna, akkor nem lehetett volna azonos Góliáttal, hiszen az utóbbi ekkor nem létezett volna. Ennek fényében hajlamosak lehetünk kontingens azonosságot feltételezni: azt, hogy bár Góliát és Agyag_{Góliát} azonosak, lehetnének nem azonosak.

Identity. Second edition. London, New York, Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2005, 121.)

³ A „Leibniz’s Law” kifejezést a magyar nyelvű szakirodalomban hol a „Leibniz-elv”, hol a „Leibniz-törvény” fordítással adják vissza. (Az előbbihez lásd pl. Huoranszki Ferenc: *Modern metafizika*, Budapest, Osiris Kiadó, 2001. Interneten: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/modern-metafizika/ch07s03.html>. Letöltve: 2015. 04. 12. Az utóbbihoz lásd pl. Tőzsér János: *Metafizika*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009, 21.) Az azonosak megkülönböztethetlenségének elvéről van szó, ami nem tévesztendő össze a megkülönböztethetetlenek azonosságának leibnizi elvével. (Ehhez lásd pl. Zvolenszky Zsófia: „Glosszárium”, In: Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségyszerűség*. Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 222–254, 240, 242.)

⁴ Kripke maga is megengedte a *de dicto* azonossági állítások kontingenciájának lehetőségét. Így például „az első amerikai főpostamester azonos a bifokális lencse feltalálójával” állítást nem tartotta szükségyszerűen igaznak, ugyanis az állításban szereplő leírások különböző lehetséges világokban különböző individuumokat jelölhetnek. (Lásd pl. Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségyszerűség*. Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 113–114.) Noonan maga megerősíti, hogy a *de re* azonossági állítások esetleges igazságának lehetősége mellett érvel. (Lásd Noonan, Harold W.: I. m. 121.)

⁵ Gibbard, Allan: „Contingent Identity”, *Journal of Philosophical Logic*. 1975, Vol. 4, No. 2, 187–221. A „Góliát” és „Agyag_{Góliát}” fordítást Huoranszkitól vettem át. (Lásd Huoranszki Ferenc: I. m. Interneten: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/modern-metafizika/ch07s05.html>. Letöltve: 2015. 04. 12.)

A fenti gondolatmenetnek azonban, a jelek szerint legalábbis, ellentmond Leibniz törvénye, mely szerint ha a és b azonosak, akkor bármely F , ami a -ról predikálható, predikálható b -ről is. A már említett Barcan-Kripke érven kívül, mely szerint Góliát és Agyag^{Góliát} nem lehetnek esetlegesen azonosak, Leibniz törvénye révén Góliát és Agyag^{Góliát} (aktuális) azonosságát is megkérdőjelezhetjük:

(P1) Agyag^{Góliát}-ot golyóvá préselhették volna, és fennmaradt volna.

(P2) Nem igaz, hogy Góliátot golyóvá préselhették volna, és fennmaradt volna.

(K) Nem igaz, hogy Góliát = Agyag^{Góliát}.

Így áll elő az a kínos helyzet, amit Mackie „modális dilemmának” nevez: intuíciónk egyfelől arra bírhatnak bennünket, hogy a szobor és az agyag közti modális különbséget genuin különbségnek tekintsük, ami magyarázattal szolgálna arra, miként élhet túl az egyik egy olyan változást, amit a másik nem él túl. Ha másfelől azt is fenn szeretnénk tartani, hogy a konstitúció: azonosság, vagyis hogy Agyag^{Góliát} azonos Góliáttal, akkor Leibniz törvénye értelmében azt kell posztulálnunk, hogy nincs köztük genuin modális különbség.⁶

Noonan, aki az ontológiai infláció elkerülése érdekében azonosnak szeretné tartani Góliátot és Agyag^{Góliát}-ot,⁷ a maga részéről annak kimutatásában látja a megoldást e modális dilemmára, hogy Góliát és Agyag^{Góliát} kontingens azonosságának feltételezése csak látszólag mond ellent Leibniz törvényének.

II. Noonan kontingens azonosságról alkotott koncepciója

A) Góliát és Agyag^{Góliát} azonossága

Noonan úgynevezett „abelardi predikátumokra” hivatkozva tesz kísérletet a kontingens azonosság konzisztens felfogásának kidolgozására. Felvetése szerint

⁶ Lásd Mackie, Penelope: „Coincidence and Modal Predicates”, *Analysis*. 2007, Vol. 67, No. 1, 21–31, 24.

⁷ Lásd Noonan, Harold W.: „Constitution is Identity”, *Mind*, New Series. 1993, Vol. 102, No. 405, 133–146, 143.

a modális predikátumok abelardiak, azaz annak megfelelően változik a referenciájuk (azaz hogy milyen tulajdonságot jelölnek), hogy mely alanyi kifejezésről predikálják őket.

Az abelardi predikátumok egyik noonani példája magától Abelardtól származik, aki fenntartja, hogy egy kő és egy belőle készült szobor azonosak lehetnek, jóllehet pl. a követ nem Szókratész készítette, a szobrot azonban igen. A koncepció szerint ugyanis a „Szókratész készítette” predikátum mást és mást jelent, ha „a kő”, illetve ha „a szobor” alanyi kifejezéshez társul. Ha „a kő” terminushoz társítjuk, a következőt jelenti: 'Szókratész kőnek készítette'; míg ha „a szobor” kifejezéshez, a következő jelentéssel bír: 'Szókratész szobornak készítette'. Így, bár igaz, hogy a szobrot Szókratész készítette, és hamis, hogy a követ Szókratész készítette, ez nem elégséges érv ahhoz, hogy elvitassuk a kő és a szobor azonosságát.⁸

Noonan Abelard példáját – különösebb magyarázat nélkül – kontroverznek minősíti, ezért az abelardi predikátumokra hoz egy másik, meglátása szerint nem vitatott példát: Quine „a termete miatt hívták így” predikátumát. Noonan értelmezése szerint e predikátumot azért tekinthetjük abelardinak, mert a „Giorgone” névről predikálva „a termete miatt hívták »Giorgionének«” tulajdonságot jelöli, míg a „Barbarelli” névhez társítva a következőt: „a termete miatt hívták »Barbarellinek«”.⁹

Noonan pusztán abban látja a különbséget Quine példája és a maga modális abelardi predikátumai közt, hogy míg az előbbi esetben az egyes szinguláris kifejezések kibetűzése (*spelling*) határozza meg a predikátum referenciáját, addig a modális predikátumok referenciáját Noonan felfogása szerint azon alanyi kifejezések jelentésének (*sense*) egy komponense határozza meg, amelyekhez társulnak. Ez az elv biztosítaná annak lehetőségét, hogy egy szobor és anyaga, például Góliát és Agyag_{Góliát} azonosak legyenek ugyan, ám a rájuk igaz modális predikátumokat tekintve eltéréseket mutassanak. A „golyóvá préselhetnék volna, és fennmaradt volna” predikátum eszerint más és más tulajdonságot jelöl a „Góliát”, illetve az „Agyag_{Góliát}” alanyi terminushoz társítva. Noonan szerint így a Leibniz törvényével való ellentmondás illuzórikus: ugyanis nem egyazon

⁸ Lásd Noonan, Harold W.: Indeterminate Identity, Contingent Identity and Abelardian Predicates. *The Philosophical Quarterly*. 1991, Vol. 41, No. 163, 183–193, 189.

⁹ Uo.

tulajdonságot és annak hiányát tulajdonítjuk egyazon tárgynak, hanem két különböző tulajdonsággal van dolgunk.¹⁰

Úgy vélem, nem véletlen, hogy Noonan nem formalizálja e megoldást: ez ugyanis rögtön problémákat vetne fel.

Amennyiben a „golyóvá préselhették volna, és fennmaradt volna” predikátum mind a „Góliát”, mind az „Agyag_{Góliát}” alanyi kifejezéshez társítva egyazon F predikátum – és úgy tűnik, Noonan ezt feltételezi¹¹ –, akkor felvetése formálisan ellentmond Leibniz törvényének, mely szerint ha a azonos b -vel, akkor ha Fa , akkor Fb . E tekintetben teljesen mindegy, hogy F egy vagy két tulajdonságot jelöl-e. Ez esetben ugyanis Noonan egyszerre állítja, hogy $FAgyag_{Góliát}$ és $\neg FGóliát$, márpedig mindebből Leibniz törvényének kontraponáltja értelmében az következik, hogy Góliát nem azonos Agyag_{Góliát}-tal.

Egy másik lehetőség abban áll, hogy a Leibniz törvényével való egyezés érdekében Noonan azt posztulálja: abelardi predikátumok esetén más és más predikátumot állítunk és tagadunk egyazon tárgyról. Ekkor:

- (P1) $FAgyag_{Góliát}$
(P2) $\neg GGóliát$

(K) $\neg(Agyag_{Góliát}=Góliát)$

Ekkor a fenti premisszákból valóban nem következne a konklúzió, vagyis hogy Agyag_{Góliát} nem azonos Góliáttal.

¹⁰ I. m. 188, 191.

¹¹ Lásd pl. Noonan, Harold W.: *Constitution is Identity. Mind*, New Series.1993, Vol. 102, No. 405, 133–146. 134: „modal predicates are [...] *Abelardian predicates*, where an Abelardian predicate is a *predicate whose reference [i.e. the property or (Fregean) concept denoted by it] can be affected by the subject term to which it is attached*. Accepting this suggestion makes it possible to maintain that Lumpl is identical with Goliath even though it is true that Lumpl might have been squeezed into a ball and not destroyed, but false that Goliath might have been squeezed into a ball and not destroyed, for one can say that the property denoted by the predicate ‘might have been squeezed into a ball and not destroyed’ in the *true* sentence ‘Lumpl might have been squeezed into a ball and not destroyed’ is not the same property as that denoted by that predicate in the *false* sentence ‘Goliath might have been squeezed into a ball and not destroyed’.”

Ám Noonannek ez esetben két lehetőség közül kellene választania: ha azt feltételezné, hogy modális predikátumok esetén nem érvényes, hogy bármely *F* predikátumra: ha *a*-ról predikálható, akkor *b*-ről is predikálható, akkor megsértené Leibniz törvényét – amihez azonban saját bevallása szerint tartani szeretné magát.¹²

Ha másfelől – Leibniz törvénye értelmében – azt feltételezné, hogy ha *FAgyag*_{Góliát}, akkor *FGóliát*, továbbá ha *-GGóliát*, akkor *~GAgyag*_{Góliát} akkor ezzel azt állítaná, hogy nincs modális különbség Góliát és Agyag_{Góliát} között. Még ha Noonan kedvéért feltesszük is, hogy a „golyóvá préselhették volna, és fennmaradt volna” kifejezésnek van két olyan olvasata, melyek közül az egyiket predikálva, a másiknak pedig a negációját predikálva Góliát = Agyag_{Góliát}-ról nem jutunk ellentmondásra, azaz megengedjük Góliát és Agyag_{Góliát} azonosságát, Noonan koncepcióját akkor is kritikával illethetnénk: ez esetben értelmetlen lenne abelardi predikátumokat feltételezni.¹³ Emellett elveszne a kontingens azonosság feltételezésére adott noonani motiváció. Noonan szerint ugyanis azért kell posztulálnunk Góliát és Agyag_{Góliát} esetleges azonosságát, mert van olyan modális predikátum, ami nem igaz az előbbire, de igaz az utóbbira.¹⁴ Az az érv sem áll, hogy ha Agyag_{Góliát}-ot golyóvá préselték volna, akkor nem lehetett volna azonos Góliáttal, hiszen az utóbbi ekkor nem létezett volna. Ez esetben ugyanis mind Góliátot, mind Agyag_{Góliát}-ot golyóvá préselték volna, és mind Góliátra, mind Agyag_{Góliát}-ra érvényes lenne, hogy bizonyos kontextusban (Agyag_{Góliát}-ként) létezett volna, bizonyos kontextusban (Góliátként) pedig nem. E koncepcióhoz pusztán annyit kell megengednünk, hogy egy tárgy kontextustól függően létezzék; de azt nem, hogy esetlegesen azonos. Hiszen Góliátra és Agyag_{Góliát}-ra ekkor ugyanazon predikátumok lennének igazak.

¹² Az „abelardi predikátumok” koncepciója éppen azt a célt hivatott szolgálni, hogy Noonan kimutathassa: a Leibniz törvényével való konfliktus csak látszólagos. Lásd *uo.*

¹³ Ahogy a quine-i példát illetően sem kell abelardi predikátumokat posztulálnunk. Egyszerűen feltételezhetjük, hogy a „was so-called because of his size” kifejezés esetén valójában két predikátummal van dolgunk: „a termete miatt hívták »Giorgionének«”, valamint „a termete miatt hívták »Barbarellinek«” predikátummal. (Vö. Quine, Williard Van Orman: *Reference and Modality*. In: Quine, Williard Van Orman: *From A Logical Point of View*, Second edition, revised. New York, Evanston: Harper & Row, Publishers, Inc, 1963. 139–159, 139–140.)

¹⁴ Noonan, Harold W.: „Indeterminate Identity, Contingent Identity and Abelardian Predicates”, *The Philosophical Quarterly*, 1991, Vol. 41, No. 163, 183–193, 187.

Hasonló kritikai megjegyzéseket fogalmazhatunk meg akkor is, ha eltekintünk a predikátumoktól, és pusztán a tulajdonságokat vizsgáljuk. Jelöljük f -fel a következő, Agyag^{Góliát}-nak tulajdonított tulajdonságot: *olyan, hogy golyóvá préselhetnék volna, és fennmaradt volna*. Tegyük fel, hogy a Góliátnak tulajdonított *nem igaz, hogy olyan, hogy golyóvá préselhetnék volna, és fennmaradt volna* tulajdonság nem az f -negációja, hanem $-g$.

Ekkor az egyik lehetőség abban áll, hogy míg Noonan szerint Agyag^{Góliát} rendelkezik az f tulajdonsággal, addig Góliát nem rendelkezik vele. Ez a feltételezés – Góliát és Agyag^{Góliát} azonosságának posztulátumával párosulva – ellentmondana Leibniz törvényének, mely szerint ha a és b azonosak, akkor összes tulajdonságukban meg kell egyezniük. Leibniz törvényének kontraponáltja értelmében tehát arra kellene jutnunk, hogy Góliát nem azonos Agyag^{Góliát}-tal.

Annak érdekében, hogy ne mondjon ellent Leibniz törvényének, Noonanek azt kell feltételeznie, hogy mind Góliát, mind Agyag^{Góliát} rendelkezik az f tulajdonsággal, és sem Góliát, sem Agyag^{Góliát} nem rendelkezik a g tulajdonsággal. Ez esetben azonban nincs szükség abelardi predikátumok feltételezésére: Noonan egyszerűen állíthatná, hogy ilyen esetekben két különböző (F és G) predikátummal van dolgunk. Emellett további bizonyításra szorulna Góliát és Agyag^{Góliát} esetleges azonosságának lehetősége.

B) Kontingens azonosság

Evans híres, a meghatározatlan azonosság lehetetlenségét bizonyítani hivatott érve alapján Noonan – Curtisszel írt tanulmányában – egy külön bizonyítást közöl a kontingens azonosság lehetőségének cáfolatára, melynek érvényét aztán a szerzőpáros vitatni törekszik.¹⁵ Jelölje a „C” operátor a következőt: „kontingens, hogy...-e”. Ekkor a következőképpen lehetne érvelni az esetleges azonosság lehetőségével szemben:

¹⁵ Lásd Curtis, Benjamin L. – Noonan, Harold W.: „Castles Built on Clouds: Vague Identity and Vague Objects”, In: Akiba, Ken – Abasnezhad, Ali (eds.): *Vague Objects and Vague Identity: New Essays on Ontic Vagueness*. Dordrecht, Heidelberg, New York, London, Springer, 2014, 305–326, 313–314. (Evans modellként szolgáló érvét lásd: Evans, Gareth: „Can There Be Vague Objects?”, *Analysis*, 1978, Vol. 38, No. 4, 208.)

1. $C(a = b)$
2. $\lambda x [C(x = a)] b$
3. $\neg C(a = a)$
4. $\neg \lambda x [C(x = a)] a$
5. $\neg (a = b)$

A szerzőpáros a revideált (referenciális inkonstanciát megengedő) lewisi hasonmásméletre hivatkozva vitatja az argumentum érvényét. Állításuk szerint a „ $\lambda x [C(x = a)]$ ”, amennyiben b -t prefixáljuk vele, a következő tulajdonságot jelöli: *valamennyi (some) olyan b -hasonmással rendelkezni, amelyek a -hasonmások, és valamennyi olyan b -hasonmással rendelkezni, amelyek nem a -hasonmások.* (Jelöljük e tulajdonságot f -fel.) Amikor azonban a „ $\lambda x [C(x = a)]$ ”-val a -t prefixáljuk, akkor a következő tulajdonságot jelöli: *valamennyi (some) olyan a -hasonmással rendelkezni, amelyek a -hasonmások, és valamennyi olyan a -hasonmással rendelkezni, amelyek nem a -hasonmások.* (Jelöljük e tulajdonságot g -vel.)

Mármost a fenti érv értelmében – Noonan-Curtis olvasata szerint – b az előbbi (f) tulajdonsággal rendelkezik, míg a az utóbbi (g) tulajdonsággal *nem* rendelkezik. Így tehát nem egyazon tulajdonságot és annak hiányát tulajdonítjuk a -nak és b -nek. Mármost a és b ezen f és g tulajdonságaikat tekintve olyan értelemben sem mondanak ellent Leibniz törvényének, hogy a és b nem különböznek e tulajdonságaikban, azaz a is rendelkezik az f tulajdonsággal, és b sem rendelkezik a g tulajdonsággal. Ergo a fenti argumentum nem bizonyítja a kontingens azonosság lehetőségét.¹⁶

E koncepciót illetően a következő megjegyzésekkel élnek:

Először: amennyiben a és b nem különböznek modális tulajdonságaikban, úgy nincs értelme Abelardi predikátumokat feltételezni. Továbbra is tarthatjuk

¹⁶ Curtis és Noonan kedvéért tegyük fel, hogy e koncepció nem ellentmondásos. Ekkor a „ $\lambda x [C(x = a)]$ ” kifejezés b -t prefixálva f tulajdonságot jelöli, a -t prefixálva pedig g -t. Tegyük fel, hogy f tulajdonsággal a is rendelkezik. Ez nem inkonzisztens, ha azt feltételezzük: azt, hogy a rendelkezik f tulajdonsággal, nem úgy kellene formalizálnunk, hogy „ $\lambda x [C(x = a)]a$ ”, hanem máshogy. Pl. „ $\lambda_{1x} [C(x = a)]$ ” b -t prefixálva f tulajdonságot jelöli, a -t prefixálva pedig g -t. Tegyük fel, hogy „ $\lambda_{2x} [C(x = a)]$ ” a -t prefixálva f tulajdonságot jelöli, b -t prefixálva g tulajdonságot. Ekkor $\lambda_{1x} [C(x = a)]b = \lambda_{2x} [C(x = a)]a$, és $\neg \lambda_{1x} [C(x = a)]a = \neg \lambda_{2x} [C(x = a)]b$. Ezek csak látszólag mondanának ellent egymásnak, ugyanis valójában ezt állítanánk velük: $fa = fb$ és $\neg ga = \neg gb$.

magunkat a hagyományos felfogáshoz, mely szerint F és $\neg G$ predikátumokról van szó.

Másodszor: a lewisi felfogás szerint az individuumok világhoz kötöttek; nincs világokon átívelő azonosság. Amikor tehát Lewis,¹⁷ valamint vele egyetértésben Curtis és Noonan kontingens azonosságot feltételeznek, azaz amikor azt posztulálják, hogy a és b azonosak, ám a és b lehetnének nem azonosak, akkor valójában a következő individuumokról beszélnek:

$$\begin{aligned} a_1 &= b_1 \\ \neg(a_2 &= b_2) \end{aligned}$$

Azaz feltevésük szerint az aktuális világban van egy $a_1 = b_1$ tárgy, és van olyan lehetséges világ, melyben van egy a_2 tárgy, ami nem azonos $a_1 = b_1$ objektummal, valamint van egy b_2 tárgy, amely szintén nem azonos $a_1 = b_1$ objektummal – és az a_2 és b_2 tárgyakról teszik fel, hogy nem azonosak egymással. Korábbi példánkhoz visszatérve: tegyük fel, hogy Góliát és Agyag^{Góliát} azonosak. Ekkor a vázolt koncepció fényében olyan értelemben minősülne esetlegesnek az azonosságuk, hogy fenntarthatjuk: van olyan lehetséges világ, melyben egy Góliáthoz igen hasonló, ám vele nem azonos tárgy (nevezzük Góliát₂-nek) nem azonos egy olyan tárggyal, ami igen hasonlít Agyag^{Góliát}-ra, de nem azonos vele (nevezzük Agyag^{Góliát2}-nek) – ahol tehát Góliát₂ nem azonos Agyag^{Góliát2}-vel.

Amennyiben ezt érjük individuumok kontingens azonossága alatt, vagyis azt, hogy a világ lehetne olyan, hogy egy aktuális(an triviálisan önazonos) tárgy helyett kettő, az aktuális tárgyhöz ilyen-olyan tekintetben igen hasonló, ám azzal nem azonos individuum is létezhetne benne, akkor feltételezhetjük, hogy lehetséges esetleges azonosság, de ezzel nem cáfoltuk sem Kripke, sem Curtis-Noonan kontingens azonossággal szemben megfogalmazott érvét. Sőt, miközben Kripke fenntartja, hogy Heszperosz szükségszerűen azonos Phószphorossal, azaz hogy nincsen olyan lehetséges világ, amelyben Heszperosz ne lenne azonos Phószphorossal, maga is elismeri annak lehetőségét: van olyan lehetsé-

¹⁷ Lásd Lewis, David: „Counterparts of Persons and Their Bodies”, *The Journal of Philosophy*. 1971, Vol. 68, No. 7, 203–211.

ges világ, amelyben Heszperosz₂ (ami nem azonos Heszperossal) nem azonos Phószporosz₂-vel (ami nem azonos Phószporossal).¹⁸

Ha tehát pusztán az imént bemutatott lehetőséget posztuláljuk „kontingens azonosság” címke alatt, nem szükséges abelardi predikátumokhoz vagy egyéb trükkökhöz folyamodnunk. Az így felfogott „kontingens azonosságot” ugyanis könnyen teoretizálhatjuk nélkülük is. A feltételezésünk ekkor nem mond ellent sem Leibniz törvényének, sem annak a tézisnek, mely szerint az azonosság szükségszerű – ám megítélésem szerint ez esetben kissé megtévesztő címkét használunk.

Egyazon tárgyról továbbra sem feltételezhetjük, hogy lehetne nem azonos. Ennek igazságát már Leibniz és az önazonosság törvénye alapján is beláthatjuk. Ha ugyanis azt vélelmezzük, hogy *a* azonos *b*-vel, ugyanakkor *a* lehetne nem azonos *b*-vel, akkor a Leibniz-törvény értelmében *b*-re is érvényesnek kell tartanunk, hogy lehetne nem azonos *b*-vel. Ez esetben azonban olyan körülmények lehetőségét feltételeznénk, amelyek közepette *b* nem azonos *b*-vel. Ezt azonban kizárja az önazonosság törvénye ($a = a$).

Noonan azt felelhetné a fentiekre, hogy az abelardi predikátumok nem teszik szükségessé a hasonmás-elméleti megközelítést: csak annyit kell elfogadnunk, hogy a modális predikátumok kontextus-szenzitívek.¹⁹ Ez esetben azonban magyarázatra szorulna, pontosan miként is kellene értenünk a fenti argumentum 2. premisszájában szereplő „ $\lambda x [C(x = a)]$ ” kifejezést. Ha *a* azonos *b*-vel, akkor ugyanezen $b (= a)$ egészen pontosan milyen értelemben *olyan, hogy kontingens, hogy azonos-e a*-val (ami, ugye, azonos *b*-vel)? A Leibniz-törvény értelmében – ami nem korlátozódik nem-modális predikátumokra/tulajdonságokra – ekkor *a*-nak is tulajdonsága lenne, hogy *olyan, hogy kontingens, hogy azonos-e a*-val.

Tegyük fel, hogy Noonan valamiféle *qua*-tulajdonságra gondol, tehát a 2. premisszában szereplő „ $\lambda x [C(x = a)]$ ”-t így kellene kiolvasnunk: *olyan, hogy kontingens, hogy qua b, azonos-e a*-val; vagy: *olyan, hogy kontingens, hogy b kontextusban azonos-e a*-val; és *b* ezzel a tulajdonsággal rendelkezne. Ám ez esetben – Leibniz törvénye értelmében, amit Noonan sem vitat – *a*-nak is tulajdonsága,

¹⁸ Lásd pl. Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségszerűség*, Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 78–80, 83–84, 111.

¹⁹ Vö. pl. Noonan, Harold W.: „Indeterminate Identity, Contingent Identity and Abelardian Predicates”, *The Philosophical Quarterly*, 1991, Vol. 41, No. 163, 190.

hogy *olyan, hogy kontingens, hogy qua b, azonos-e a-val*; vagy: *olyan, hogy kontingens, hogy b kontextusban azonos-e a-val*. Ekkor lenne olyan lehetséges világ, ahol $(a = a)$ mellett $\neg(a = a)$ is igaz; és az ellentmondás látszólagos voltát állítólag az magyarázná, hogy más-más kontextusban érvényes a kettő. Itt megint két lehetőség nyílik:

Noonan egyrészt fenntarthatná, hogy egyazon azonosságpredikátumról van szó, ez azonban a két állításban más és más tulajdonságot jelöl. Erre azt felelhethetnénk, hogy az ellentmondás(talanság) törvénye értelmében egyazon tárgyra nem lehet egyszerre igaz egy predikátum és ugyanezen predikátum negációja, így az ellentmondást nem tudja különböző tulajdonságokra hivatkozva feloldani.

Noonan másrészt úgy is érvelhetne, hogy két különböző azonosságpredikátummal van dolgunk. Azon túl, hogy ez esetben megint csak feleslegessé válna az „abelardi predikátumok” koncepciója, ezt a felvetést azért is problematikusnak kellene tartanunk, mert az önazonosság törvénye értelmében a semmilyen kontextusban (pl. *qua b*) nem lehet nem azonos a -val – hiszen „ a ” egyazon individuumot jelöli, márpedig egyazon individuumról ellentmondásos lenne azt feltételezni, hogy bizonyos kontextusban lehetne nem azonos egyazon individuummal; azaz hogy lehetségesek olyan körülmények, amelyek közepette – bizonyos kontextusban – nem azonos önmagával.

III. Konklúzió

Noonan abelardi predikátumai nem tudják betölteni azt a funkciót, amelyet betölteni hivatottak. Amennyiben azt implikálják, hogy a és b azonossága esetén lehetséges olyan predikátum, amely a -ra igaz, de b -re nem, akkor Noonan felvetése formálisan ellentmond Leibniz törvényének. Ha pedig nem implikálják ezt az abelardi predikátumok, akkor nincs szükség a posztulálásukra. Amennyiben továbbá úgy értendők, hogy a és b azonossága esetén lehetségesek olyan tulajdonságok, amelyekkel a rendelkezik ugyan, de b nem, Noonan koncepciója szintén sérti Leibniz törvényét. Ha másfelől úgy értelmezendők, hogy a és b azonossága esetén a és b modális tulajdonságaikban is megegyeznek, akkor ismét csak felesleges abelardi predikátumokat feltételezni.

Ami a kontingens azonosság lehetőségét illeti, Noonan és Curtis egyértelműen leszögezik, hogy az *olyan, hogy kontingens, hogy azonos-e a-val* esetben

két olyan tulajdonságot tesznek fel, melyek közül az egyikkel mind a , mind b rendelkezik, a másikkal pedig egyik sem. E felvetés kapcsán szintén megállapítottam, hogy ez esetben nincs értelme abelardi predikátumokat posztulálni. Végezetül arra jutottam, hogy a szerzőpáros által javasolt hasonmás-elméleti „kontingens azonosság”-koncepció elnevezését tekintve megtévesztő, ugyanis nem mond ellent az azonosság szükségszerűségének: nem képez kivételt azon tézis alól, mely szerint egyazon individuum nem lehetne nem (ön)azonos, azaz nem lehetne azonos egy tőle különböző, tehát vele nem azonos individuummal. Ha pedig éppen ennek a tézisnek az érvényét vitatják, akkor felvetésük inkonzisztens.

A „modális dilemmára” mindazonáltal nem csak az a megoldás adódik, hogy el kell vetnünk a konstitúció: azonosság tézisét. Az utóbbi ugyanis az abelardi predikátumok ellentmondásos koncepciója nélkül is fenntarthatjuk, kontingens azonosság feltételezése nélkül – amennyiben el tudjuk fogadni, hogy látszólag ellentmondó *de re* modális predikátumok esetén valójában két különböző predikátummal van dolgunk, ahol is az egyiket állítjuk, a másikat pedig tagadjuk egyazon tárgyról (akármilyen individuumnévvel jelöljük is a tárgyat).

Irodalom

Barcan, Ruth C.: Identity of Individuals in a Strict Functional Calculus of Second Order. *The Journal of Symbolic Logic*. 1947, Vol. 12, No. 1, 12, 12–15.

Curtis, Benjamin L. – Noonan, Harold W.: Castles Built on Clouds: Vague Identity and Vague Objects. In: Akiba, Ken – Abasnezhad, Ali (eds.): *Vague Objects and Vague Identity: New Essays on Ontic Vagueness*. Dordrecht, Heidelberg, New York, London, Springer, 2014, 305–326.

Evans, Gareth: Can There Be Vague Objects? *Analysis*, 1978, Vol. 38, No. 4, 208.

Gibbard, Allan: Contingent Identity. *Journal of Philosophical Logic*. 1975, Vol. 4, No. 2, 187–221.

Huoranszki Ferenc: *Modern metafizika*, Budapest, Osiris Kiadó, 2001. Interneten: <http://www.tankonyvtar.hu/filozofia/modern-metafizika-080905-3>. Letöltve: 2015. 07. 05.

Kripke, Saul A.: Azonosság és szükségszerűség. Ford. Csaba Ferenc. In: Farkas Katalin – Huoranszki Ferenc (szerk.): *Modern metafizikai tanulmányok*. Budapest, Eötvös Kiadó, 2004, 39–68.

Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségszerűség*. Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

Lewis, David: Counterparts of Persons and Their Bodies. *The Journal of Philosophy*. 1971, Vol. 68, No. 7, 203–211.

Mackie, Penelope: Coincidence and Modal Predicates. *Analysis*. 2007, Vol. 67, No. 1, 21–31.

Noonan, Harold W.: Indeterminate Identity, Contingent Identity and Abelardian Predicates. *The Philosophical Quarterly*, 1991, Vol. 41, No. 163, 183–193.

Noonan, Harold W.: Constitution is Identity. *Mind*, New Series. 1993, Vol. 102, No. 405, 133–146.

Noonan, Harold W.: *Personal Identity*. Second edition. London, New York, Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2005.

Quine, Williard Van Orman: Reference and Modality. In: Quine, Williard Van Orman: *From A Logical Point of View*, Second edition, revised. New York, Evanston: Harper & Row, Publishers, Inc, 1963. 139–159.

Tózsér János: *Metafizika*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009.

Zvolenszky Zsófia: Glosszárium. In: Kripke, Saul A.: *Megnevezés és szükségszerűség*. Ford. Zvolenszky Zsófia. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007, 222–254.